

História

Život na Sibíri

Ako napovedá samotný názov, toto energické plemeno pochádza zo Sibíri – rozsiahleho územia na severe ázijskej časti Ruskej federácie. V minulosti bola Sibír obývaná niekoľkými kmeňmi, ktoré na svoj život využívali pomoc psov. Žili tu Korjaci, Jukagirovia, Čukčovia či Kamčatci, ktorí tu žili izolovane a ich životný štýl sa líšil. To platilo aj pre ich psy, ktoré boli tiež odlišné. Kmene obývajúce Sibír boli čiastočne nomádske a menili a rozširovali svoje poľovné teritória. Odpoveďou na ich potreby bolo vyšľachtenie jedinečného plemena saňového psa. Na existencii týchto psov záviselo ich prežitie.

Kmene Čukčov boli nútené sa sťahovať a pomoc psov bola nevyhnutná. Psov si vážili a na saniach sa smeli viesť iba deti, starí alebo chorí. Neskôr začali Čukčovia namiesto lovenia soby pást a využívať ich na ťahanie ťažkých bremien. Pri výchove psov sa zamerali namiesto sily na vytrvalosť a rýchlosť. A tak vznikla táto neobyčajná psia rasa, ktorá dokáže utiahnuť ľahké bremeno na veľké vzdialenosti a je veľmi rýchla.

Keďže psy žili spolu s ľuďmi a inými psami, s ktorými chodili v záprahu, nemá sibírsky husky tendenciu k agresivite voči ľuďom a psom. Psy boli súčasťou kmeňa a čím viac psov člen

kmeňa mal, tým lepšie postavenie to pre neho znamenalo. O šteňatá psov sa starali väčšinou ženy, ktoré vyberali psov do ďalšieho chovu. Zvyšné psy boli kastované. Psy trávili čas aj ako spoločníci detí, čo ostalo sibírske huskymu doteraz a s deťmi vychádza dobre. Počas leta boli psy pustené a samé si lovili potravu. To zanechalo aj v dnešných psoch silný lovecký pud.

V 19. storočí sa cárove vojska pokúšali o otvorenie Sibírskej oblasti pre obchod s kožušinami. Čukčovia so svojimi psími záprahmi boli rýchlejší ako sobie záprahy, ktoré používali cárove vojská. To im pomohlo prežiť a následne si vybojovať nezávislosť. Táto politická situácia umožnila Čukčom držať psy v relatívne čistej forme.

Pokus o zničenie

V roku 1930, na vrchole Stalinovej vlády, sa komunisti pokúšali zničiť všetko nesovietske. Jedným z krokov bolo aj zničenie domorodého psieho plemena. Chceli saňové psy nahradiť motorovými prostriedkami, čo sa im nakoniec nevyplatilo a so svojimi strojmi zapadli v zemi Čukčov v snehu.

Aj keď nakoniec uznali, že psy sú stále potrebné, rozhodli sa proti domorodým psom bojovať inak. Vytvorili 4 skupiny psov, kam zaradili desiatky severských plemien, ktoré existovali. Tieto skupiny boli: saňové psy, pastierske psy (pasenie sobov), lovecké psy pre vysokú zver a lovecké psy pre malé zvieratá.

V roku 1947 sa pokúsili o reorganizáciu opäť. Vtedy sa sovietsky kongres rozhodol vytvoriť nové skupiny, do ktorých sa plemeno, ktoré dnes voláme sibírsky husky, nedostalo. Rusi sa totiž rozhodli, že tieto psy sú moc malé na to, aby boli saňové psy a ťahali náklad. Aj keď boli menšieho vzrastu ako iné severské plemená, domorodé kmene to nepokladali za nedostatok. V prípade ťahania väčšieho nákladu sa použilo viac psov. Vďaka ich nekonfliktnej povahe bolo možné zapriať až 18-20 psov, čo by v prípade iného severského plemena nebolo možné. Psy dokázali bežať rýchlejšie a na dlhšie vzdialenosti pri malých dávkach potravy. To je ďalšia črta sibírskeho huskyho, ktorá mu ostala dodnes.

Príchod do Ameriky

Otvorením sibírskej oblasti nastalo „objavenie“ domorodých kmeňov žijúcich na Sibíri. Záujem upúťali však aj ich psy. V roku 1908 priniesol ruský obchodník s kožušinami Wiliam Goosak desať psov zo Sibíri do mesta Nome na Aljaške. V roku 1909 sa tieto psy zúčastnili pretekov All Alaska Sweepstakes a umiestnili sa na treťom mieste. Psy vzbudili na Aljaške záujem. Od ich psov sa odlišovali vzhľadom aj povahou. Pôvodné aljašské psy boli veľké, mali zúrivú povahu a tendencie k bitkám. Sibírske psy za to boli menšie, kompaktné a poslušné. Aljašské psy boli podobné vlkom, zatiaľ čo tie sibírske sa podobali viac na líšku.

Obyvatelia Aljašky sibírskych psov neprijali s nadšením a o ich schopnostiach pochybovali. Prezývali ich „sibírske krysy“. Hovorí sa, že je šťastie, že tím ruského obchodníka závod nevyhral, lebo bolo proti nim vsadených toľko vsádzok, že by aljašská banka zbankrotovala.

V tom čase bol na Aljaške aj britský obchodník Charles Fox Maule Ramsay, ktorého však tieto psy zaujali. Odišiel preto na Sibír, kde vybral približne 70 najlepších psov, akých tam našiel.

Zúčastnil sa s nimi na závode All Alaska Sweepstakes v roku 1910. Zo svojich psov zostavil tri tímy, ktoré sa nakoniec umiestnili na prvom, druhom a štvrtom mieste. Týmto výkonom vytvorili rekord, ktorý bol prekonaný až na 100. výročie vzniku pretekov v roku 2008.

Týchto 70 Ramsayho psov tvorí základ vzniku dnešného plemena sibírsky husky. Keď Ramsay odchádzal z Aljašky, predal svoje psy mladému Švédovi menom Leonhard Seppala, z ktorého sa neskôr stal najlepší jazdec psích záprahov.

Seppala sa začal venovať pretekom nielen na Aljaške, ale aj v Spojených štátoch. V roku 1914 bol na pretekoch porazený, pretože sa stratil v snehovej búrke a takmer spadol do hlbokej priepasti. Tragédií vtedy zabránil jeho pes Surggen, ktorý stihol včas zareagovať. Táto skúsenosť ho neodradila a pretekov sa zúčastnil aj v rokoch 1915 – 1917. Seppala vyhrával tak často, že bol označovaný za „supermana“.

Leonhard Seppala a beh do Nome

Leonhard Seppala

Seppala sa však preslávil najmä činom, ktorý nesúvisel s pretekmi. V roku 1925 prepukla v mestečku Nome na Aljaške epidémia záškrtu. Hrozilo, že by táto choroba mohla byť pre pôvodných obyvateľov osudná. Problém bol, že najbližšie dostupné sérum sa nachádzalo v meste Anchorage, ktoré je vzdialené 1000 míľ. Aljažská dráha ho mohla doručiť do Nenany,

no stále ostávalo 658 míľ, ktoré bolo treba prekonať. Letecká doprava kvôli počasiu taktiež nepripadala do úvahy.

Jedinou záchranou ostal psí záprah. Balík so sérom bol štafetou psích záprahov pod vedením Leonharda Seppalu doručený z Nenany do Nome. 20 skúsených musherov a viac ako 100 psov sa podieľalo na tejto nebezpečnej akcii. Úlohu sťažovali veľké mrazy, pretože nebolo isté, či bude sérum účinné aj po rozmrazení. Sérum bolo na saniach obalené v množstve koží a prikrývok, aby ho uchránili pred znehodnotením.

Cesta trvala päť a pol dňa. Počasie bolo také nepriaznivé, že cez husté sneženie musheri takmer nevideli psov. Teplota klesla na -50°C . Dvaja psi počas cesty umrzli a ich musher Charlie Evans sa zapriahol na ich miesto a so zvyškom záprahu dotiahol sane do konca svojej etapy.

Leonhard Seppala prešiel 340 míľ z celkových 658. K úspechu tejto výpravy sa pričínal vodca jeho svorky – 12 ročný pes Togo. Togovým otcom bol už spomínaný pes Suggen, ktorý viedol záprah v pretekoch v roku 1914.

Togo po dorazení do Nome

Togo bol vlastne prvým psom z americkej generácie. Spočiatku sa Togo javil ako beznádejný prípad. Utekal z domu, bol agresívny k ostatným psom a jediná osoba, ktorej dovolil aby sa o neho postarala bola Leonhardova manželka – Constance Seppalová. Postupom času sa z Toga, aj napriek jeho menšiemu vzhľadu, stal jeden z najlepších závodných psov v celej histórii. Počas svojho života nabehal cez 5000 míľ. Posledným behom psa Toga bol práve beh do Nome. Zomrel v roku 1929 v Maine. Togove pozostatky sú uchované na Riaditeľstve Iditarodu vo Wasille na Aljaške, kde si ich môžete dodnes pozrieť.

Poslednú etapu behu so sérom nedokončil Seppala s Togom, ale Gunnar Kasaan, ktorý dorazil do Nome 2. februára 1925 o 5:30. Kasaan riadil druhý Seppalov záprah, ktorého vodcom bol pes Balto. Aj keď bol podľa Seppalu pes Balto iba „obyčajným psom“, ten ukázal ako veľmi sa Seppala mýlil. Keď sa totižto Kasaan stratil na zamrzutej rieke Topkok, bol to Balto, ktorý vycítil správny smer a doviedol do bezpečia celý tím. Keby sa riadili podľa

Kassana, všetci by sa preborili ľadom. Keď dorazili do cieľa, psy boli úplne zničené a ich packy boli zodrané a krvácajúce. Sérum však bolo doručené včas. Do piatich dní bola epidémia zastavená a bol to jeden z posledných záchvatov tejto choroby v Severnej Amerike. Vďaka tomuto behu sa zrodil moderný psí závod, nazývaný Iditarod.

Zabudnutý hrdina Balto

Pes Balto

Seppala počas putovania po východnom pobreží nechal časť psov Harrymu Wheelerovi, ktorý žil v meste Quebeck v Kanade. Wheeler začal psov chovať a dodnes je možné vystopovať psov registrovaných v Americal Kennel Club do tejto zakladateľskej svorky.

Nepekny osud však stretol psieho hrdinu psa Balta. Kassan predal Balta a zvyšok záprahu filmovému producentovi Solovi Lesserovi, ktorý natočil film „Baltov závod do Nome“. Po ukončení natáčania bol záprah opäť predaný a slúžil ako atrakcia. Psy boli zanedbávané, týrané a zabudnuté. Zachránil ich až obchodník George Kimbal, ktorý ich s miestnymi školákmi odkúpil. Psov potom premiestnili do clevelandskej ZOO, kde v klúde dožili. Keď Balto v roku 1933 zomrel, bol vypchatý a vystavený v Clevelandskom prírodovednom múzeu.

Vznik plemena

V roku 1931 bol sibírsky husky uznaný americkým kynologickým klubom **UKC** a zaradený medzi čistokrvné plemená.

Medzinárodná kynologická federácia **FCI** uznala plemeno sibírsky husky v roku 1966.

Prvý sibírsky husky dovezený do bývalého Československa v roku 1977 z USA bol pes Zillergut. Neskôr bola dovezená sučka Black Blanket of Adirondack z Nemecka v roku 1981. V tomto roku mali prvý vrh a začal tak chov na našom území. Tento chov bol uskutočnený pánom A. Císlerom a jeho chovateľskou stanicou Arcis. Ďalšími vrhmi boli vrh A v chovateľskej stanici Dortýn CS v roku 1984 po nemeckom psovi Klondike's R'Quattro a fenke Akea Arcis H. Dolejšovej a vrh A chovnej stanice „Ze Síbrtů“ v tom istom roku, kedy bola pánom Síbrtom dovezená kotná fena Klondike's Zima zo Švajčiarska. Ďalším významným importom bol pes Rockj Chucky v roce 1983 (F. Dolejš).